

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1945 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om avskaffande av fattigvårds-, konkurs- och utskyldstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid kommunala val.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 222 i första kammaren av herrar *Elmgren* och *Hage* samt nr 193 i andra kammaren av herr *Hall m. fl.* hemställes, att riksdagen för sin del ville antaga följande

1) Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

11 §.

Rättighet att — — — en röst.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den som är omyndig.

Den omständigheten — — — andra maken.

Att den — — — andra stycket.

Denna lag träder inom en var kommun i kraft, då den år 1946 för kommunen upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

2) Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

11 §.

Rösträtt vid — — — en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den som är omyndig.

Den omständigheten — — — andra maken.

Denna lag träder i en var stad i kraft, då den år 1946 för staden upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

3) Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

9 §.

Rösträtt vid — — — en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den som är omyndig.

Den omständigheten — — — andra maken.

Denna lag träder i kraft, då den år 1946 för staden upprättade kommunala röstlängden på föreskrivet sätt kommit till stånd.

4) Förslag

till

Lag angående ändrad lydelse av 8 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

8 §

I röstlängden — — — och landstingsmän.

Envar sådan — — — löpande kalenderår.

Där en vid kommunala beslut och val, som i första stycket sägs, röstberättigad person saknar rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige på den grund, att han är främmande religionsbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan eller tillhör icke territoriell församling, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Jämte den som är omyndig, är den diskvalificerad för utövande av politisk och kommunal rösträtt, som är i konkurstillstånd eller är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning; från kommunal rösträtt är vidare den utesluten, som i avseende å honom påförda kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år. De ifrågavarande konkurs-, fattigvårds- och utskyldsstrecken erhöles sin nuvarande utformning genom 1918/21 års författningsreform.

Yrkanden om avskaffande av fattigvårds- och konkursstrecken ha några gånger framställts i riksdagen. I en år 1921 väckt motion (I: 174) om grundlagsändring i syfte att borttaga vissa rösträttsstreck hemställdes sålunda bland annat om avskaffande av konkurs- och fattigvårdsstrecken vid andrakam-

marvalen. I dessa delar avstyrktes motionen av konstitutionsutskottet (utl. nr 30) och avslogs av riksdagen.

Härefter väcktes år 1933 motion (II: 110) om uteslutande ur riksdagsordningen och de kommunala författningarna bl. a. av bestämmelserna om att rösträtt ej tillkomme den, som vore i konkurstillstånd. Motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet (utl. nr 12) under hänvisning till bland annat att den, som vore i konkurstillstånd, icke befunne sig i den självständiga ställning, som borde vara en av förutsättningarna för utövande av rösträtt. Tio av utskottets ledamöter hemställde i reservation till utskottets betänkande, att riksdagen i anledning av motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i gällande rösträttsbestämmelser för politiska och kommunala val, att rösträtt även tillkomme den, som vore i konkurstillstånd. Utskottets avstyrkande utlåtande bifölls av första kammaren, reservationen av andra kammaren. Frågan hade därmed förfallit.

Sedermera väcktes vid 1939 års riksdag motion (II: 69) om upphävande av gällande bestämmelser rörande fattigvårds inverkan på rösträtten vid politiska och kommunala val. I sitt i anledning av motionen avgivna betänkande (nr 8) framhöll konstitutionsutskottet att gällande bestämmelse om fattigvårdsstreck icke ägde samma tydlighet i sin utformning som den äldre för andrakammarvalen gällande strängare bestämmelsen i ämnet. Den oenhetlighet vid fattigvårdsstreckets tillämpning, som kunde iakttagas, sammanhängde emellertid enligt utskottets uppfattning även därmed, att under senare tid vid sidan av fattigvården andra former av socialvårdande verksamhet tillkommit, utan att en klar gränsdragning mellan den förra och de senare alltid åstadkommits. En sådan kunde icke förväntas bli gjord förrän den år 1937 tillsatta socialvårdskommittén slutfört sitt arbete. Dessförinnan borde enligt utskottets mening slutgiltig ställning icke tagas till frågan om fattigvårdsstreckets avskaffande eller till frågan om revision av detta streck. Inom utskottet hade som en mening framhållits, att slopanDET av strecket säkerligen skulle te sig främmande för rättsuppfattningen inom vida kretsar av vårt folk med hänsyn till den påtagligt beroende ställning i vilken de personer, varom det här vore fråga, befunne sig. Häremot hade emellertid gjorts gällande att vägande skäl visserligen i och för sig kunde anföras för en omprövning av frågan om fattigvårdsstreckets bibehållande eller avskaffande, men att detta spörsmål icke borde ses isolerat utan i samband med frågan om eventuellt avskaffande av även andra diskvalifikationsgrunder för rösträttens utövande. Utskottet stannade därför vid att icke för det dåvarande tillstyrka bifall till förslaget om fattigvårdsstreckets slopanDE. Utskottets avstyrkande hemställan bifölls av båda kamrarna.

År 1943 bragtes frågan om upphävande av utskyldsstrecket, fattigvårdsstrecket och konkursstrecket såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid allmänna val genom motioner (II: 91, II: 154 och II: 155) under riksdagens prövning. Konstitutionsutskottet framhöll i sitt i anledning av motionerna avgivna utlåtande (nr 11) följande:

I ett valsystem grundat på allmän och lika rösträtt torde ett utskyldsstreck endast kunna försvaras som ett ordentlighetsstreck, vilket förutsätter att det skall vara tekniskt möjligt att skilja mellan de kategorier medborgare, som förvällat och de som oförvällat restera för skatt. En dylik differentiering för rösträttens del kan emellertid såsom redan framgår av en år 1918 av särskilda kommitterade företagen utredning i ämnet icke genomföras på ett tillfredsställande sätt. Då vid uppgörelsen i författningsfrågan år 1918 det oaktat ett mildrat kommunalt utskyldsstreck kom att bibehållas var avsikten den, att streckets verkningar i väsentlig mån skulle inskränkas; i fortsättningen skulle strecket åtminstone i allmänhet endast träffa personer, vilkas underlåtenhet att gälda utskylderna icke berodde på bristande förmåga. I dessa avseenden har utskyldsstrecket emellertid icke motsvarat förväntningarna. Å ena sidan torde det antal personer, som i praktiken kommit att drabbas av strecket, överstiga vad som avsetts vid dess tillkomst. Å andra sidan har utskyldsstrecket visat sig i hög grad konjunkturkänsligt; dess verkningar ha i tider av ekonomisk depression blivit mera vittgående än under normala tider. Vidare torde det med vårt nuvarande effektiva system för skatteindrivning förhålla sig så att de personer, som till följd av skatteresantier förlora sin rösträtt, just äro sådana, vilkas underlåtenhet att fullgöra sin skattskyldighet till kommunen i regel beror på bristande förmåga. Det kommunala utskyldsstrecket har alltså i vissa avseenden fått längre gående verkningar än ett ordentlighetsstreck rimligen kan ha. Det är därför oförenligt med ett i verklig mening demokratiskt statsskick. Härtill kommer att det svårligen låter sig försvaras, då ett motsvarande politiskt streck saknas. Utskottet anser därför, att konsekvensen av det politiska utskyldsstreckets avskaffande nu bör dragas genom ett borttagande jämväl av det kommunala utskyldsstrecket.

Vad konkursstrecket beträffar synes det kunna ifrågasättas, om grunderna för detta streck verkligen äro bärande. Det är visserligen obestriddigt, att lagen på visst sätt begränsar handlingsfriheten för den, som försatts i konkurs. Detta förhållande läser emellertid i och för sig icke berättiga till slutsatsen, att den i konkurs försatte skulle sakna den oberoende ställning, som bör finnas för att man skall få utöva politisk eller kommunal rösträtt. Mot upprätthållandet av ett konkursstreck kan vidare anföras, att det måste anses föga tillfredsställande att en persons förlust av rösträtt på denna grund i regel skall vara avhängig av åtgärder från hans borgenärsers sida i syfte att trygga privata ekonomiska intressen. Såsom en ytterligare svaghet hos konkursstrecket kan framhållas, att det i tillämpningen visat sig konjunkturkänsligt på samma sätt som det kommunala utskyldsstrecket. Enligt utskottets mening saknas alltså bärande skäl för detta strecks bibehållande.

Mot nu gällande fattigvårdsstreck såsom diskvalifikationsgrund för politisk och kommunal rösträtt kan anföras, att vid dess utformning icke beaktats, att det finns grupper av medborgare t. ex. de, som uppnått hög ålder eller äro kroniskt sjuka, vilka utan att därför berövas sin rösträtt befinna sig i en minst lika osjälvständig ställning som de, vilka äro omhändertagna av allmänna fattigvården för varaktig försörjning och på den grund diskvalificerats från rösträtt. Mot bakgrunden av den utveckling mot nya hjälpformer i fattigvårdens ställe, som på socialvårdens område ägt rum i vårt land under det senaste decenniet och ännu fortgår, har detta streck också alltmer kommit att framstå såsom mindre väl grundat. Härtill kommer att fattigvårdsstrecket, såsom utskottet redan år 1939 framhållit, i praxis blivit föremål för olika tolkningar. Utsikterna för att härutinnan vinna en ändring synas icke stora. Någon säkerhet för att ens sedan socialvårdskommittén

slutfört sitt arbete en fullt enhetlig tillämpning av strecket skall kunna erhållas finnes icke. Utskottet har därför ansett sig böra stanna vid att förorda ett borttagande av jämväl fattigvårdsstrecket.

Konstitutionsutskottet hemställde därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förslag till 1944 års riksdag angående avskaffande av utskyldsstrecket, fattigvårdsstrecket och konkursstrecket såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid politiska och kommunala val.

Båda kamrarna biföllo utskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet (riksdagens skrivelse nr 274).

Vid föregående års riksdag väcktes till slut motioner (I: 35 och II: 83) om att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga sådant förslag till ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen, att fattigvårds- och konkursstrecken upphävdes såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid andrakammarvalen. Konstitutionsutskottet förklarade sig i sitt i anledning av motionerna avgivna utlåtande (nr 6) sakna anledning frångå sin vid 1943 års riksdag uttalade mening i ämnet och hemställde därför, under hänvisning till vad utskottet då anfört, om bifall till motionerna. Riksdagen beslöt i enlighet med vad konstitutionsutskottet föreslagit och antog alltså såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ett förslag om upphävande av konkurs- och fattigvårdsstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid val till riksdagens andra kammare.

Den ståndpunkt, utskottet och riksdagen de två senaste åren intagit i förevarande ämne, saknar utskottet anledning frångå. Utskottet tillstyrker alltså en ändring av kommunallagarna, åsyftande upphävande av fattigvårds-, konkurs- och utskyldsstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för kommunal rösträtt. Med hänsyn till det nära sambandet mellan reglerna härom och de jämväl under revision varande bestämmelserna i § 16 riksdagsordningen om rösträtt vid andrakammarval torde de förevarande ändringarna i kommunallagarna lämpligen böra få träda i kraft den dag Konungen bestämmer. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner för sin del ville antaga följande

1) Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

Rättighet att — — — — — en röst.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som: Sådan rättighet må dock ej utövas av den som är omyndig.

3) **Förslag**

till

Lag

angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om
kommunalstyrelse i Stockholm.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Rösträtt vid — — — — — en röst.

Sådan rösträtt må dock ej utövas av den, som:
Sådan rösträtt må dock ej utövas av den som är omyndig.

a) är omyndig;

b) är i konkurstillstånd;

c) är av allmänna fattigvården
omhändertagen för varaktig försörj-
ning; eller

d) i avseende å honom påförda ut-
skylder till staden, vilka förfallit till
betalning under de tre sistförflutna
kalenderåren, häftar för utskylder
för flera än två av dessa år.

Den omständigheten — — — andra maken.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen bestämmer.

4) **Förslag**

till

Lag

angående ändrad lydelse av 8 § kommunala vallagen den 6 juni 1930
(nr 253).

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

I röstlängden — — — — — och landstingsmän.

Envar sådan — — — — — löpande kalenderår.

Där en vid kommunala beslut och val, som i första stycket sägs, röst-
berättigad person *antingen* saknar rösträtt å kyrkostämman och vid val av kyrko-
av kyrkofullmäktige på den grund, Där en vid kommunala beslut och val, som i första stycket sägs, röst-
berättigad person saknar rösträtt å kyrkostämman och vid val av kyrko-
fullmäktige på den grund, allt han

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

att han är främmande religionsbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan eller tillhör icke territoriell församling, *eller ock saknar rösträtt å municipalstämma och vid val av municipalfullmäktige av det skäl, att han häftar för honom påförda utskylder till municipalsamhället*, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

är främmande religionsbekännare eller anmält sig till utträde ur svenska kyrkan eller tillhör icke territoriell församling, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Stockholm den 15 maj 1945.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Jones Erik Andersson, Sandegård*, Herlitz, Källman, Karl August Johanson*, Björck, Elmgren, John Gustavson, Lindén*, Söderdahl*, Thorell*, Pettersson i Norregård, Nordström i Torsby*, Nilsson i Göteborg, Nolin, Lindmark*, Spångberg, Jonsson i Haverö och von Friesen.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, John Björck, John Gustavson, Thorell, Pettersson* i Norregård, *Nolin* och *Lindmark*, som anfört följande:

Under hänvisning till innehållet i de reservationer, som finnas fogade till konstitutionsutskottets utlåtande nr 11 år 1943 och nr 46 år 1944 i motsvarande ämne, och under erinran särskilt om uttalandet i den sittande samlingsregeringens programförklaring, att en förutsättning för dess arbete vore, att inre politiska meningsskiljaktigheter undanskötes, ha vi inom utskottet yrkat avslag på förslaget om upphävande av konkurs-, fattigvårds- och utskyldsstrecken såsom diskvalifikationsgrunder för rösträtt vid kommunala beslut och val.